

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานมีความมุ่งหมายเพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของชุมชนบริเวณพื้นที่ศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจรากฐานทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ก่อให้เกิดชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ บทบาทของพื้นที่ที่มีต่อสภาพแวดล้อมรอบบริเวณหรือพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกรอบแนวความคิดในการปรับปรุงพื้นที่บริเวณตลาดวโรรส

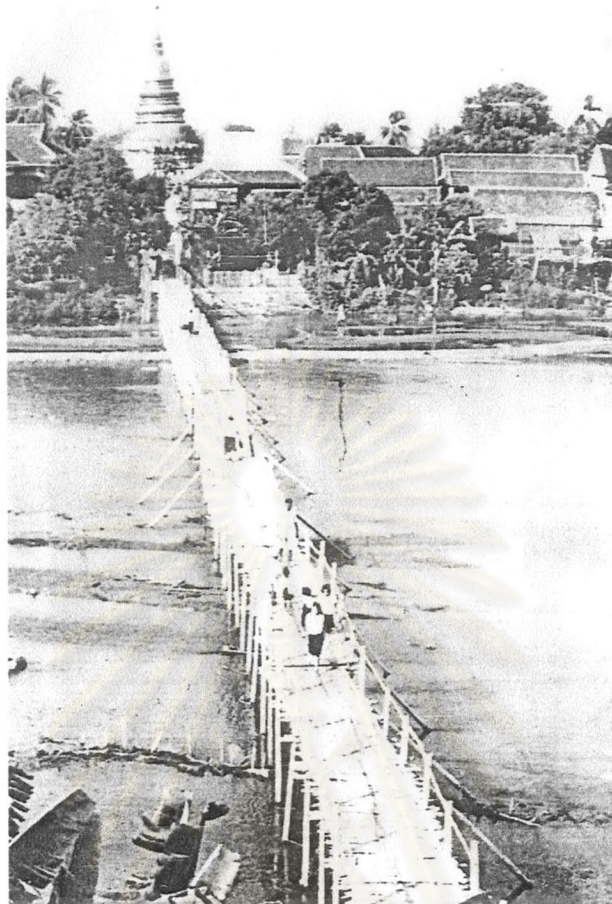
2.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางประวัติศาสตร์

พื้นที่การค้าบริเวณตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไย เป็นพื้นที่การค้าที่มีความสำคัญเป็นตลาดของเมืองมายาวนาน สังคมเมืองซึ่งตั้งอยู่ตามเมืองต่างๆ ในล้านนา มีลักษณะเป็นแหล่งการค้า เมืองที่มีบทบาทการค้ามากคือเชียงใหม่ ในเมืองเชียงใหม่พบว่ามีการค้าชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ม่าน เจี้ยว ฮ่อ เข้ามาทำหน้าที่ติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้า สังคมเมืองจึงมีลักษณะเป็น “เมืองสิบสองภาษา” ภายในเมืองมีผู้คนหลากหลาย ทั้งด้านชาติพันธุ์และอาชีพ หลักฐานที่ชี้ให้เห็นความเป็นสังคมเมืองได้ชัดเจน โดยกล่าวถึงตลาดในเมืองเชียงใหม่มี 3 แห่งคือ กาดหัวเวียง (อยู่บริเวณประตูช้างเผือก) กาดกลางเวียงเป็นกาดใหญ่อยู่ภายในกำแพงเมือง และกาดเชียงเรือก ในกาดมีสินค้าจากผลผลิตการเกษตร ซึ่งนำมาจากหมู่บ้านโดยรอบ เช่น ข้าว พริก พลู หมาก ฝ้าย และเครื่องจักรสาน

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของชาวจีน เริ่มอย่างชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยชาวจีนนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณย่านการค้า ซึ่งในขณะนั้นการค้าทางน้ำคึกคักมาก ชาวจีนจึงตั้งอาคารร้านค้า ที่ริมแม่น้ำในเชียงใหม่ ชุมชนชาวจีนตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บริเวณหน้าวัดเกตกการาม สองฟากถนนย่านวัดเกตกการาม จึงเป็นย่านชาวจีนรุ่นแรก ชุมชนชาวจีนดังกล่าวในปัจจุบันแม้จะมีสภาพรกรุงรังไปแล้ว แต่ก็ยังคงมีร่องรอยเหลืออยู่ การค้าของชาวจีนอาศัยน้ำปิงขนส่งทางน้ำ นำสินค้าอุตสาหกรรมจากกรุงเทพฯ ขึ้นมาขาย ต่อมาชุมชนจีนขยายตัวจากวัดเกตออกไปทำการค้าทางด้านตรอกเล่าโจ้ว ครอบคลุมบริเวณตลาดต้นลำไยและตลาดวโรรส ตลอดถึงถนนท่าแพ

รูปภาพ 2.1 แสดงสะพานนวรัฐ อยู่ต่อเนื่องมาจากประตูท่าแพ ใช้ข้ามแม่น้ำปิง เป็นเส้นทางหลักที่จะเข้าสู่เมือง

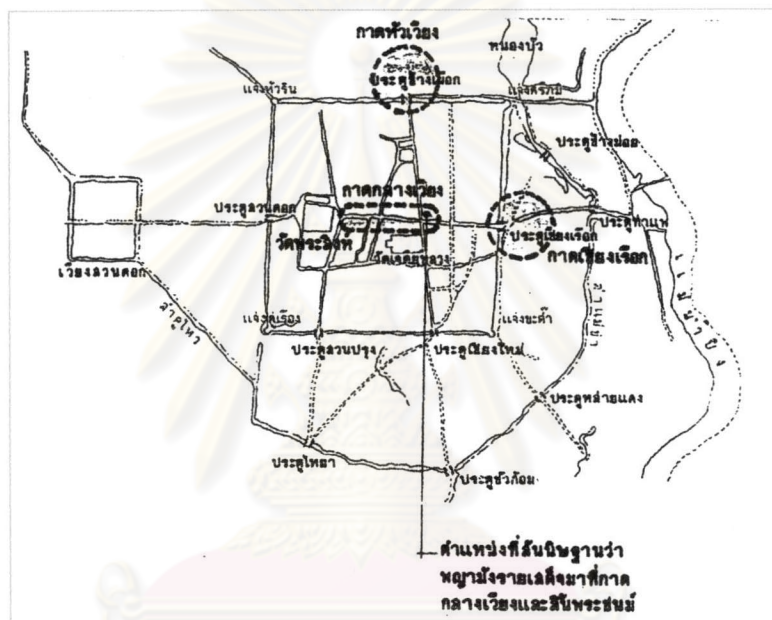

รูปภาพ 2.2 แสดงขัวแขก (สะพานจันทร์สม) เป็นสะพานคนเดินแห่งแรกที่ใช้ข้ามแม่น้ำปิงเชื่อมระหว่างฝั่งตลาดวโรรสไปยังฝั่งวัดเกตการาม ซึ่งเป็นชุมชนจีนแห่งแรก

แกนสำคัญของเมือง แกนนอนคือถนนสายหลักจากประตูท่าแพไปถึงหน้าวัดพระสิงห์ ส่วนแกนตั้งคือถนนจากประตูช้างเผือกไปถึงประตูเชียงใหม่ บริเวณที่แกนทั้งสองตัดกันคือสี่แยกกลางเวียง ในแนวแกนทั้งสองจะมีวัดสำคัญตั้งอยู่ อาณาบริเวณกลางเวียงมีลักษณะเป็นลานกว้างขวาง กินพื้นที่เป็นแนวยาวสองฟากถนนพระปกเกล้า ตั้งแต่หน้าวัดเจดีย์หลวง สี่แยกกลางเวียง กาดเชียงใหม่ ทุ่งพญาเมือง วัดสะตือเมือง ศาลากลางเก่า ศาลแขวงเชียงใหม่หน้าโรงเรียนยุพราช วิทยาลัยอาชีวะ สำนักงานยาสูบเชียงใหม่ (คุ้มเจ้าบุรีรัตน์) และวัดหัวข่วง ลานกว้างดังกล่าวเรียกว่า “**ข่วงหลวง**” ฝั่งเมืองเชียงใหม่กำหนดให้ข่วงหลวง มีสภาพเป็นลานอเนกประสงค์ ใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ของบ้านเมือง เมื่อมีพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น พิธีราชาภิเษก ในยามสงครามสันนิษฐานจะใช้เป็นที่ประชุมทัพ ในยามปกติ พื้นที่ส่วนหนึ่งของข่วงใช้เป็น **กาดกลางเวียง** กาดกลางเวียงคลุมพื้นที่ตั้งแต่สองข้างถนนหน้าวัดพระสิงห์เรื่อยมาจนถึงสี่แยกกลางเวียง และต่อขึ้นไปทางเหนือรวมถึงที่ตั้งทุ่งพญาเมือง ซึ่งปัจจุบันอยู่หลังตึกแถว เพราะตำนานกล่าวถึงพญาเมืองเสด็จมาจากกาดและสิ้นพระชนม์ที่นี่ (ดูแผนที่ 2.1)

รูปภาพ 2.3 แม่ค้าขายของหน้าวัดพระสิงห์ ในอดีตบริเวณหน้าวัดพระสิงห์ หรือวัดลีเชียงพระ (ดี แปลว่าตลาด เชียงพระ คือชื่อชุมชน) เป็นตลาด เรียกว่า กาดกลางเวียง

แผนที่ 2.1 แสดงกาดกลางเวียง ซึ่งอยู่ภายในช่วงหลวง สร้างขึ้นตามแนวแกนของเมือง

รูปภาพ 2.4 แสดงการค้าขายในอดีต ใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางหลักในการขนถ่ายสินค้า

ระบบและองค์ประกอบของช่วง พื้นที่โล่งว่างของเมือง หรือ “ช่วง” เป็นชื่อเรียกพื้นที่และสถานที่ต่าง ๆ ในเมืองใหญ่ ๆ ของชนเผ่าไต – ลาว ในดินแดนล้านนา ทั้งในที่เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา เชียงตุง ยอง เชียงรุ่ง โดยการแบ่งลำดับชั้นของช่วงออกเป็น 4 ระดับ คือ ช่วงเมือง ช่วงวัง ช่วงวัด และช่วงบ้าน

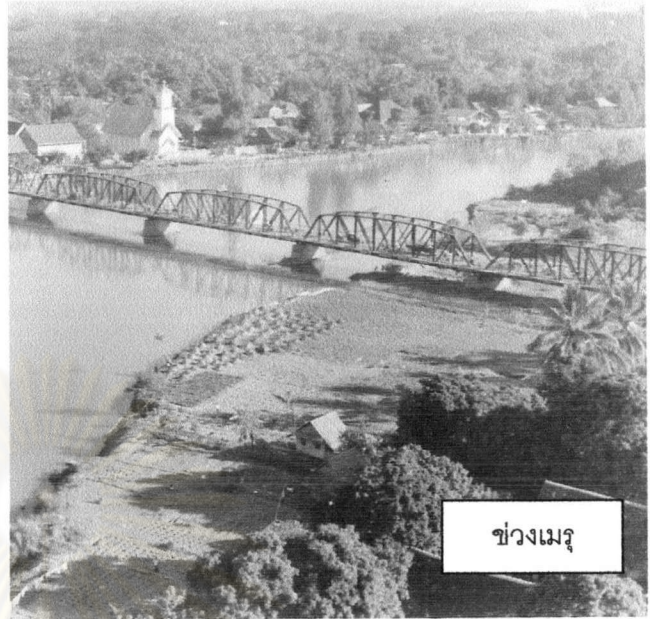
โดยในอดีตช่วงมีบทบาทและหน้าที่ในการรองรับการใช้สอยของกิจกรรมทางด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมประเพณี ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของกลุ่มคนในสังคมทุกชนชั้น พื้นที่นครเชียงใหม่ในอดีต มีช่วงที่มีความสำคัญของเมืองอยู่หลายแห่ง โดยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารปกครองเมือง คือ ช่วงกลางเวียง หรือเค้าสนามหลวงเป็นศูนย์บริการแห่งล้านนา ช่วงสิงห์ “สิงหนาทแห่งเมือง” ที่ชุมนุมทัพและช่วงที่เกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรม เช่น ช่วงแก้ว (ลานวิหาร) ช่วงเรียน (โรงเรียน) ช่วงลูกกุย (สนามมวย) ช่วงเมรุ (บริเวณที่เผาศพ) ช่วงบ้าน (ลานบ้าน) ซึ่งจากลักษณะพิเศษของพื้นที่ช่วงในอดีตเกี่ยวข้องกับ กิจกรรม วิถีชีวิตคนล้านนายุคเกษตรกรรมอันมีเอกลักษณ์เฉพาะต่อการตอบสนองการใช้สอยต่อช่วงเวลาในอดีต ที่คงความมีชีวิตและกิจกรรมเมืองของนครเมืองเชียงใหม่ มีการปะทะสัมพันธ์ของระดับนครรัฐ และระดับชุมชน ย่อยลงมาถึงระดับสถาบันครอบครัว

ช่วงเมรุและสุสาน ช่วงเมรุ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกนอกตัวเวียงติดริมแม่น้ำปิง เป็นสถานที่ถวายเพลิงพระบรมศพของกษัตริย์และราชวงศ์ สันนิษฐานว่ามีขึ้นในยุคราชวงศ์เชื้อเจ็ดตน ช่วงเมรุคงเป็นที่โล่งกว้างมีสภาพเป็นป่าละเมาะริมน้ำแม่ปิง ปัจจุบันพื้นที่เปลี่ยนสภาพเป็นตลาดวโรรส สุสานที่เก่าแก่ของเมืองได้แก่ สุสานหายยา ตั้งอยู่นอกเวียงด้านทิศใต้ตรงกับประตูหายยา เป็นสุสานสำหรับไพร่เมืองที่สัมพันธ์กับคติเรื่องทิศโหราศาสตร์ต่อประตูดังคือประตูสวนปรง สุสานจะแบ่งพื้นที่เป็นสองส่วน คือ สวนลานโล่งที่เป็นฐานตั้งปราสาทในการเผาศพ มีส่วนพื้นที่ต้นไม้ใหญ่โอบล้อมโดยรอบอีกชั้นหนึ่ง ส่วนที่ฝังศพไปฝังตามใต้ต้นไม้ใหญ่ในบริเวณสุสาน การกำหนดขนาดและขอบเขตมีพื้นที่ไม่แน่นอนตายตัว (ดูแผนที่ 2.2 ประกอบ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เวียงสวนดอกเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส
กลางเวียงคือวัดสวนดอก พ.ศ.2468

ช้วงเมรุ

▲ พระธาตุคอสมุเทพ

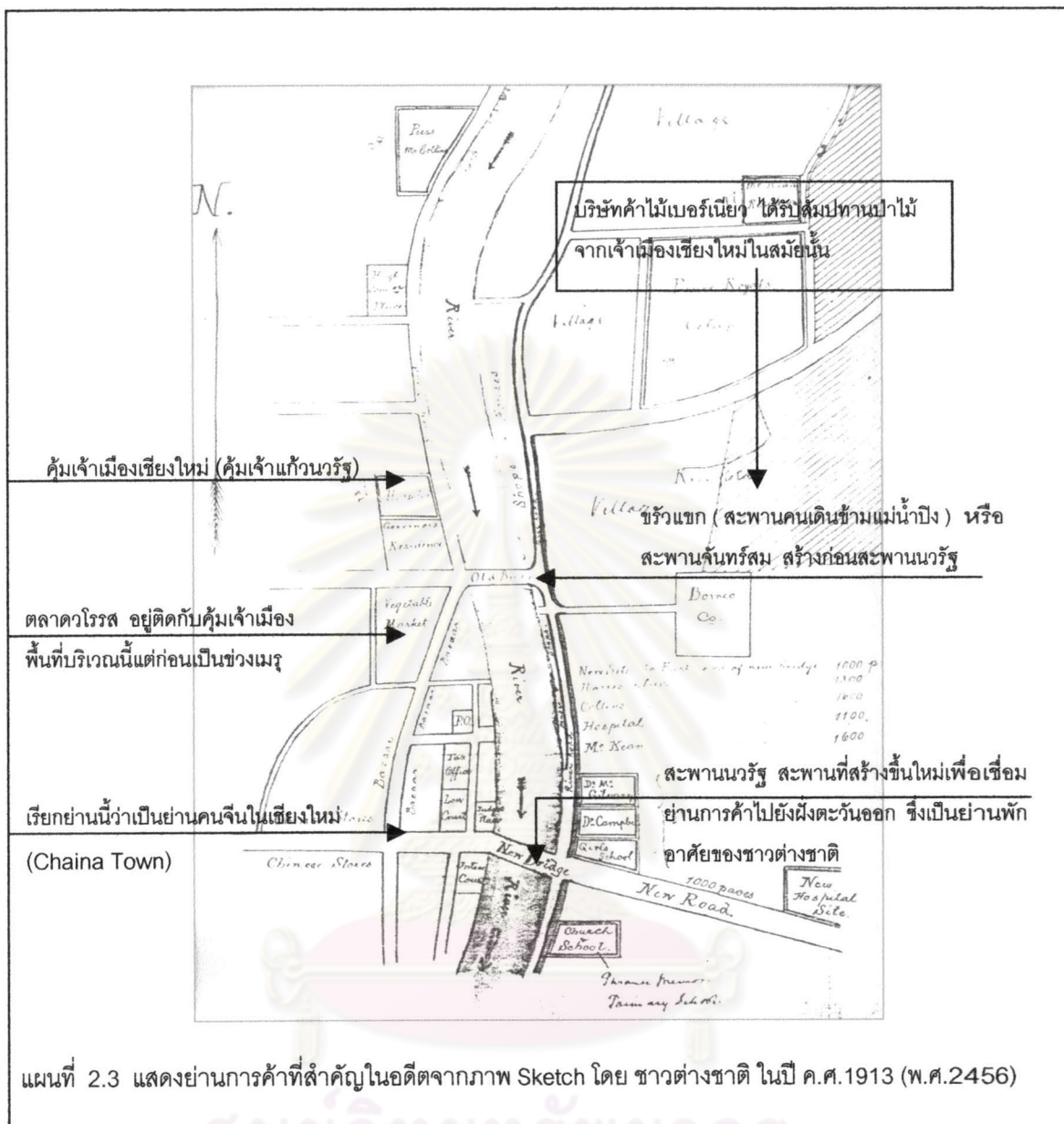
ตำแหน่งที่สันนิษฐานว่าบริเวณนี้อาจเป็นสุสานสมัยพญามังราย

สุสานทาสยา สุสานเก่าแก่
ปรากฏในช่วงความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีถูกแบ่งแยกให้ออกนอกเมือง

ตำแหน่งช้วงเมรุริมแม่น้ำปิง
ปัจจุบันเป็นที่ตั้งตลาดวโรรส

แผนที่ 2.2 แสดงตำแหน่ง ช้วงเมรุริมแม่น้ำปิง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งตลาดวโรรส

2.2 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไย

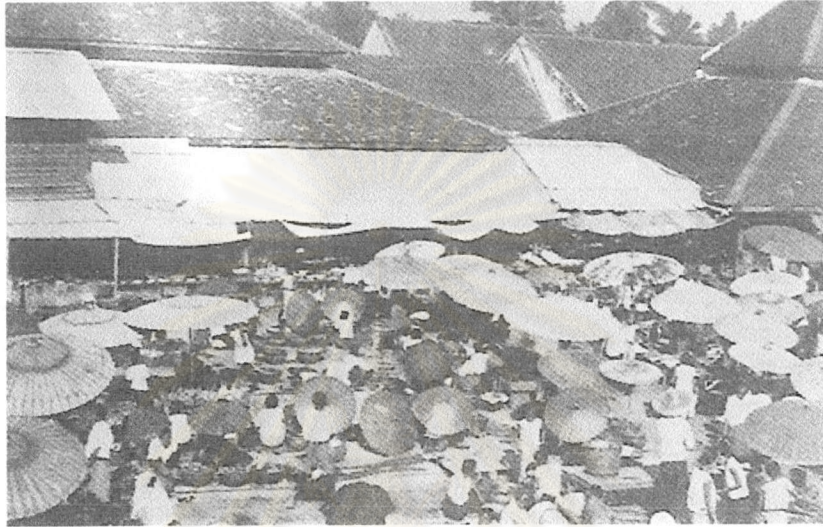
แผนที่ 2.3 แสดงย่านการค้าที่สำคัญในอดีตจากภาพ Sketch โดย ชาวต่างชาติ ในปี ค.ศ.1913 (พ.ศ.2456)

วิวัฒนาการของตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไย

1) วาระแรกเริ่ม พ.ศ.2453

กรุงเทพฯ ได้ปรับปรุงทุ่งนานอกพระบรมมหาราชวังเป็น “ทุ่งพระเมรุ” ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เช่นเดียวกัน เชียงใหม่ก็ได้ใช้พื้นที่นอกกำแพงเมืองด้านตะวันออกไปจนถึงแม่น้ำปิง และเรียกบริเวณนี้ว่า “ชวงเมรุ” (ลานเมรุ) เมื่อศัตรูที่มารุกรานเชียงใหม่ลดน้อยถอยลง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมือง (เวียง) เริ่มอพยพออกมาอยู่ข้างนอก ในตำบลชวงเมรุมากขึ้นประมาณ 70 ปีมาแล้ว ตระกูล ณ เชียงใหม่ สายเจ้าอินทวิษยานนท์ ได้สร้างตลาดสดขนาดใหญ่ (ตามมาตรฐานขณะนั้น) เรียกว่าตลาดวโรรส ติดถนนวิษยานนท์ที่ใกล้สะพานไม้เก่า (ซิวเก่า) ต่อมาคุณตาทองวงสุนทรอภัย นายอวย แซ่เหลี่ยว ก็ได้สร้างตลาดต้นลำไย ติดถนนวิษยานนท์ ฝั่งตรงข้ามตลาดวโรรส ทำให้ทั้งตลาดวโรรสและตลาดต้นลำไยเป็นตลาดคู่เมืองเชียงใหม่ แต่ตลาดวโรรสเป็นตลาดที่ใหญ่กว่าและโด่งดังมากกว่า

กิจการตลาดสด : กล่าวได้ว่ากิจการตลาดสดได้กระทำโดยกลุ่มเจ้าเมืองมาโดยตลอดนับตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายแล้ว เพราะเจ้าเมืองมีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นเจ้าของพื้นที่ จึงสร้างตลาดพร้อมกับสร้างเมือง เจ้านายจึงเก็บค่าเช่าพื้นที่ในตลาดตลอดมา ในสมัยที่เจ้าฤทธิรอนอำนาจและผลประโยชน์ เจ้านายเมืองเชียงใหม่ได้สร้างตลาดวโรรส หรือกาดหลวงในพื้นที่สุสานเก่า ภายหลังได้เปลี่ยนกรรมสิทธิ์ไปเป็นของพ่อค้าคนจีน

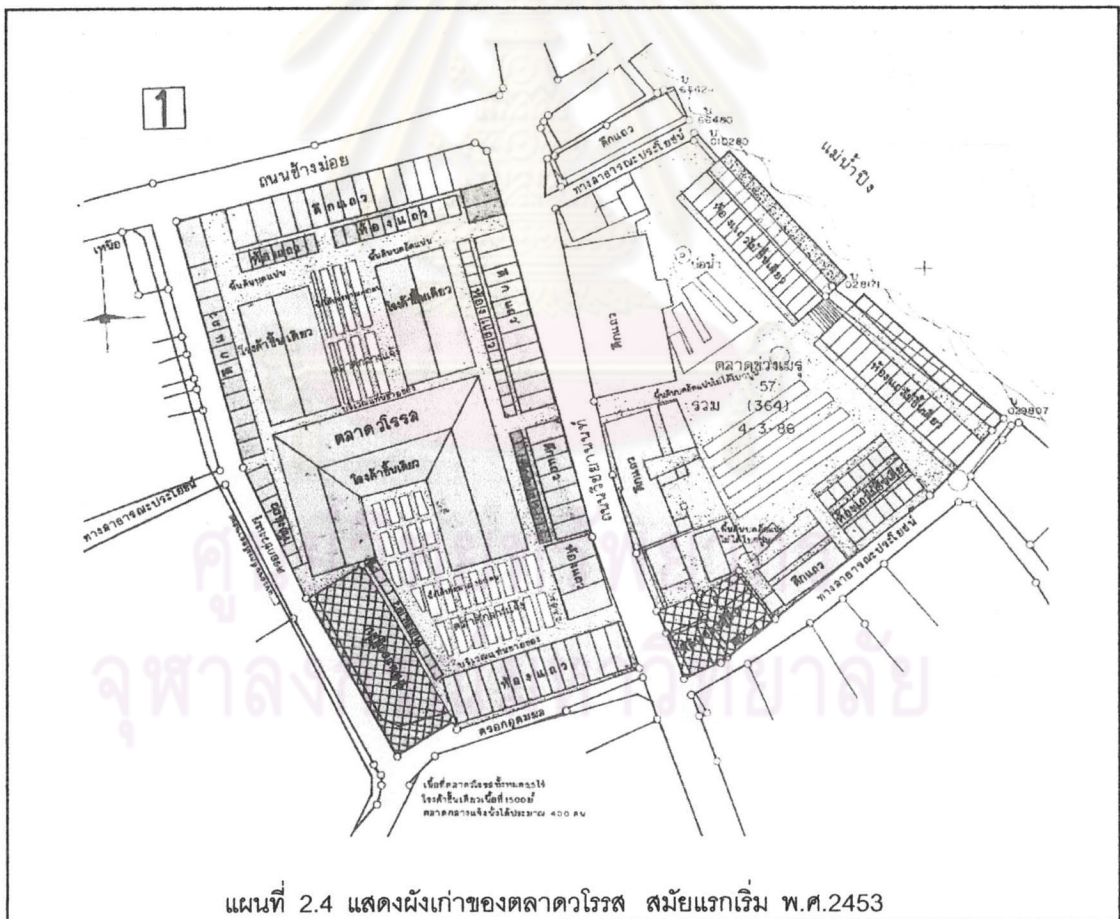
รูปภาพ 2.5 กาดหลวงหรือตลาดวโรรส ถ่ายประมาณ พ.ศ.2480-2481 สมัยก่อนบริเวณตลาดวโรรสทางด้านเหนือและด้านใต้แบ่งเป็นส่วนเปิดโล่งเช่นนี้ เพื่อให้แสงสว่างภายในตลาด พ่อค้าแม่ค้าจึงต้องหาร่มมากาง

รูปภาพ 2.6 การใช้วดยานเพื่อการขนถ่ายสินค้าภายในตลาดวโรรส เรียกว่า "รถคอกหมู"

ตลาดวโรรสในวาระเริ่มแรกมีลักษณะคล้ายตลาด (ภาค) ภาคเหนือทั่วไป คือเป็นลานโล่ง ที่มีแม่ค้าเป็นส่วนใหญ่ หาบกระจาด(เบียด) ใส่สินค้า ส่วนมากเป็นผัก ผลไม้ อาหาร เข้ามานั่งขายตั้งแต่เช้าตรู่ พอสายๆ สินค้าก็หมด ตลาดก็ “วาย” ตอนหลังเจ้าแก้ววรรตน์เจ้าผู้ครองนครและพระวรชายา เจ้าดารารัตน์มี เข้ามาพัฒนาตลาด ขยายพื้นที่ สร้างห้องแถวไม้ ต่อมาเป็นตึกแถวให้เช่าโดยรอบตัวตลาด บริเวณภายในมีการปรับปรุง สร้างโรงค้าหลังคามุงกระเบื้องดินเผาทรงสูงเป็นมุม 45 องศา แบบโบราณรวม 3 หลัง สำหรับคนขายประจำ มีร้านขายอาหาร ขายน้ำแข็ง ขายเสื้อผ้า เครื่องซัก โรงค้าทั่วไปมีติดอยู่ มีลักษณะเป็น “โรงทิม” ไม่ชวนให้เข้าไปซื้อสินค้า บริเวณที่เหลือเป็นตลาดสด พื้นเป็นดินบดอัดแน่น ในฤดูฝนหรือเวลาฝนตก น้ำท่วมจะกลายเป็นโคลนเฉอะแฉะ กระแทกกระทั้นทั้งผู้ขายและผู้ซื้อเป็นอันมาก จึงได้ปรับปรุงให้ทำแทนก่ออิฐ ถมดิน ยกพื้นสูง 0.30 เมตร เป็นแถวสลับกับทางเดิน คนขายนั่งบนแท่นหันหลังชนกัน นับว่าดีกว่าเดิมขึ้นบ้าง จำนวนผู้ขายในตลาดสดคงไม่เกิน 300-400 คน ในโรงทิมอีก 200-300 คน⁴ (ดูแผนที่ 2.4 ประกอบ)

สำหรับตลาดต้นลำไยที่อยู่ติดกับตลาดวโรรสนั้นมีงบประมาณจำกัด ก็ได้มีการสร้างตึกแถวห้องแถวไม้ชั้นเดียวทางฝั่งแม่น้ำปิง ตอนกลางวันเป็นตลาดสด มีแท่นยกพื้นสำหรับพ่อค้า แม่ค้า หาบแร่แบบเดียวกับตลาดวโรรส แต่ยังไม่มีการสร้าง

2. การพัฒนาตลาดวโรรสและต้นลำไยครั้งแรก พ.ศ.2492

⁴ อ้น นิมมานเหมินทร์. ชีวิต แนวคิด และผลงานของ ศาสตราจารย์ อ้น นิมมานเหมินทร์. (กรุงเทพฯ : บริษัทนันทนาการพิมพ์, 2533).

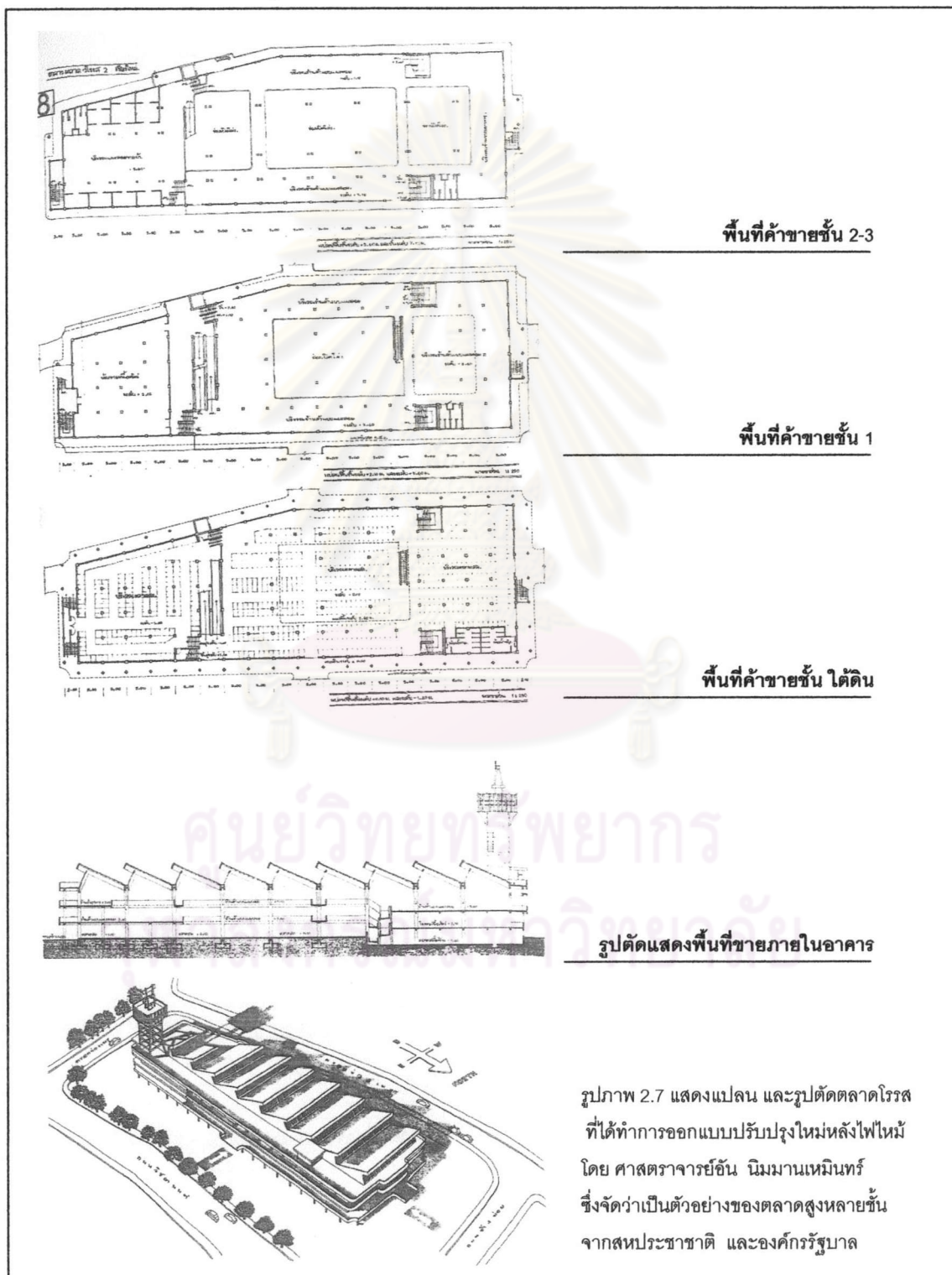
ประมาณปลายปี พ.ศ.2491 ห้างหุ้นส่วนอนุสารเชียงใหม่ ได้ติดต่อให้กรมโยธาเทศบาลให้ทำการออกแบบตลาดวโรรส เชียงใหม่ ซึ่งอธิบดีได้มอบหมายให้ ศาสตราจารย์อัน นิรมานเหมินทร์ เป็นผู้ดำเนินการออกแบบในสมัยนั้นตลาดต้นลำไยมีงบประมาณค่อนข้างจำกัด แต่ก็ได้เริ่มพัฒนาในเวลาไล่เลี่ยกัน อย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยไม่มีแผนหลัก เริ่มก่อสร้างโรงค้าหลังคามุงสังกะสีขนาดใหญ่ 2 โรง หลังจากนั้น 2-3 ปี ได้พัฒนาใหม่ด้วยการแบ่งพื้นที่แผ่กระจายขายของในโรงค้าใหญ่เท่าที่จะทำได้ กำหนดแนวและสร้างทางเท้า ขยายถนน เพื่อสร้างที่จอดรถให้เป็นสถานที่จอดรถโดยสารรอบนอก ทำให้เกิดการคล่องตัวของคนโดยสาร และขนส่งสินค้ายิ่งขึ้น มีผลทำให้ตลาดต้นลำไยกลายเป็นตลาดขายส่ง เป็นผลดีแก่ตลาดวโรรสเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นแล้วก็ได้ออกแบบตึกแถว 2 ชั้น ด้านตรอกอุดมผลและร้านขายอาหาร แบบตึกแถวชั้นเดียวบนฝั่งแม่น้ำปิง อุทิศทางเดินแห่งนี้แก่เทศบาลเพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน (ดูแผนที่ 2.5-2.7 ประกอบ)

แนวความคิดในการออกแบบตลาดควโรรสและตลาดต้นลำไย

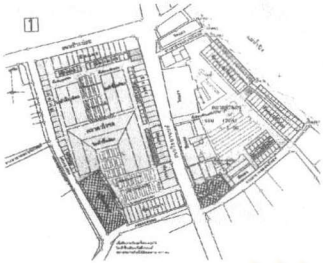
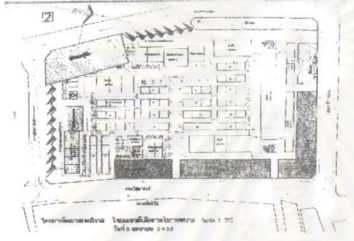

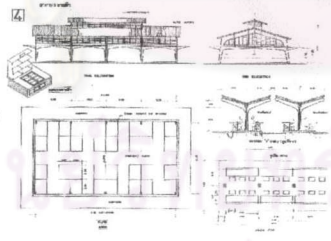

ตลาดควโรรสและตลาดต้นลำไย ถือเป็นตลาดคู่ที่สร้างมาพร้อมกัน เป็นอาคารสูง 3 ชั้นครึ่ง มีตึกแถวสูง 4 ชั้นล้อมรอบ ยกเว้นตลาดต้นลำไยที่มีตึกแถว ล้อมรอบเพียง 3 ด้าน เนื่องจากสำนักผังเมืองมีนโยบายตัดถนนเลียบริมฝั่งแม่น้ำปิง จึงเว้นเป็นพื้นที่จอดรถ ส่วนตึกแถวเว้นระยะห่างจากตลาด ประมาณ 6 เมตร เพื่อป้องกันและเป็นช่องสกัดไฟเมื่อเกิดไฟไหม้ (ดูรูปภาพ 2.7 ประกอบ)

ตัวตลาดเป็นอาคารสูงหลายชั้น หลังคาเป็นแบบพื้นเลื่อยระบายอากาศ และนำแสงสว่างภายในได้ดี

รูปภาพ 2.7 แสดงแปลน และรูปตัดตลาดควโรรสที่ได้ทำการออกแบบปรับปรุงใหม่หลังไฟไหม้ โดย ศาสตราจารย์อชิน นิมนานเหมินทร์ ซึ่งจัดว่าเป็นตัวอย่างของตลาดสูงหลายชั้นจากสหประชาชาติ และองค์กรรัฐบาล

ตาราง 2.1 แสดงวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ศึกษาบริเวณตลาดวโรรส

ปี พ.ศ.	ยุคสมัย	รูปแบบการเจริญเติบโต
ปีพ.ศ.2453	ปกครองโดยเจ้านายฝ่ายเหนือ 	มีการสร้างตลาดวโรรสขึ้นบนพื้นที่ริมน้ำปิง เรียกว่า ช่วงเมรุ โดยเจ้าแก้วขวัญ เป็นการค้าขายสินค้าท้องถิ่น ทั่วไป ซึ่งในสมัยนั้น การค้าย่านวัดเกต ผังตะวันออกแม่น้ำปิงยังคงคึกคักอยู่ เนื่องจากมีบริษัทไม้เบอร์เนียว ซึ่งได้สัมปทานไม้ซึ่งถือว่าเป็นสินค้าที่สำคัญจากเชียงใหม่ในสมัยนั้น
ปี พ.ศ.2464	มีการปกครองแบบหัวเมืองฝ่ายเหนือ 	การค้าทางเรือสิ้นสุดลงเมื่อรถไฟมาถึงเชียงใหม่ ชาวจีนที่มีฐานะแล้วย้ายมาหาที่ถนนวิชัยนันทน์ ประกอบกับตลาดวโรรส เริ่ม เป็นที่รู้จักของชาวบ้าน มีคนมาจับจ่ายซื้อของกันมาก ทำให้ย่านวิชัยนันทน์ เริ่มคึกคักในเรื่องการค้า
ปี พ.ศ.2484-2488	หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 	บริษัทไม้เบอร์เนียวยกเลิกกิจการเปลี่ยนรูปแบบการค้าขายจากทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง มาอยู่ทางฝั่งตะวันออกเพื่อสะดวกในการจำหน่ายสินค้าไม่ต้องข้ามเรือ
ปี พ.ศ.2492	เปลี่ยนการปกครอง แบบมณฑลเทศาภิบาล 	เป็นย่านการค้าที่ดำเนินการโดยเจ้านายฝ่ายเหนือ กิจการเจริญรุ่งเรือง เริ่มมีหุ้นส่วนที่เป็นคนจีนซึ่งมีฐานะในสมัยนั้นเข้ามาร่วมดูแลกิจการ ทำให้มีการปรับปรุงตลาดวโรรสในช่วงแรก
ปี พ.ศ.2511-ปัจจุบัน	เจ้าของดูแลตลาดเป็นห้างหุ้นส่วนอนุสารสุนทร 	เปลี่ยนการดูแลจากของเจ้านายฝ่ายเหนือไปเป็นของคนจีน ซึ่งมีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนอนุสาร หลังจากนั้นเกิดไฟไหม้ ที่ดินบางส่วนถูกเวนคืนเพื่อทำถนนให้รถดับเพลิงเข้าถึง จึงมีการปรับปรุงตลาด โดยออกแบบโดยรอบให้เป็นอาคารสูง 4 ชั้น เพื่อให้เก็บค่าเช่าได้เท่าเดิม

2.3 โครงการพัฒนา นโยบายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 โครงการพัฒนา นโยบาย ที่มีผลกระทบต่อเมืองเชียงใหม่

ผังเมืองรวมจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2532

นโยบายสำคัญของผังเมืองรวมฉบับนี้ เพื่อพัฒนาให้เมืองเชียงใหม่เป็น ศูนย์กลางการค้าและบริการของภาคเหนือในบริบทของระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศ พัฒนาและส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญด้วยการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรมให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ ส่งเสริมหัตถกรรมและอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรในถิ่นซึ่งไม่กอมลพิษ พัฒนาการบริการทางสังคม การสาธารณสุข ปลอดภัย สาธารณูปการ ให้เพียงพอและได้มาตรฐาน รวมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทบาทของจังหวัดเชียงใหม่ในอนาคต

จังหวัดเชียงใหม่ถูกกำหนดโดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้เป็น “เมืองหลัก” ในภาคเหนือตอนบน โดยนโยบายการพัฒนาเมืองหลักนี้ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องดำเนินการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ โดยเร่งสร้างฐานทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ให้เป็นแหล่งจ้างงานโดยพัฒนาในด้านอุตสาหกรรม การค้า และบริการที่เน้นการใช้แรงงานและวัตถุดิบของท้องถิ่น รวมทั้งเร่งรัดอุตสาหกรรม ตลอดจน การพัฒนาการเกษตรในชนบทล้อมรอบเมืองหลักควบคู่กันไป รวมทั้งเร่งพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการขั้นพื้นฐาน ให้แก่เมืองหลักเป็นลำดับแรก เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของอุตสาหกรรมและบริการที่มีมากขึ้นในเมืองหลัก

พัฒนาการบริการของเมืองหลักให้เพียงพอยิ่งขึ้น เร่งปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม ที่อยู่อาศัยของประชาชนยากจนในเมืองหลัก จัดสร้างการเคหะแก่ประชาชนที่มีรายได้น้อยในเมือง ขยายบริการการศึกษาในระดับต่างๆ การให้บริการด้านสาธารณสุข เพื่อให้เมืองหลักเป็นศูนย์กลางการศึกษาและการรักษาพยาบาลของภาคเหนือ

ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองให้มีประสิทธิภาพ และปรับปรุงเขตเทศบาลเมืองหลักต่างๆ โดยยึดเขตความเจริญทางเศรษฐกิจแทนเขตการบริการที่กำหนดไว้เดิม รวมถึงปรับปรุงการบริหารพัฒนาของเทศบาลให้มากขึ้น

นโยบายการพัฒนาดังกล่าวนี้ จะทำให้พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ในอนาคต มีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางของชุมชนในภาคเหนือตอนบน ซึ่งจะทำหน้าที่ในการให้บริการในด้านเศรษฐกิจ สังคม แก่ภูมิภาค โดยจะเป็นศูนย์กลางทางด้านธุรกิจ การเงิน การพาณิชย์กรรม แหล่งจ้างงาน ศูนย์กลางการท่องเที่ยว ศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง ศูนย์กลางอุตสาหกรรม ศูนย์กลางการบริหาร ศูนย์กลางการศึกษา และการบริการสาธารณสุข และจากบทบาทที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเช่นนี้ ทำให้เป็นที่น่าวิตกว่า ในอนาคต เชียงใหม่อาจจะตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกับกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน หากไม่ได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนเมืองเชียงใหม่เสียก่อน ขณะเดียวกันก็ควรมีการวางแผนวางแนวทางการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ด้วย

2.3.2 ข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

กฎกระทรวง ฉบับที่ 28 (พ.ศ.2534) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร⁵
(รายละเอียดดูภาคผนวก ก)

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

“**บริเวณที่ 1**” หมายความว่า พื้นที่ระหว่างริมฝั่งแม่น้ำปิง ฝั่งตะวันตก กับเขตทางของถนนวังสิงห์คำ ฟากตะวันออก ถนนเจริญประเทศ ฟากตะวันออก กับเขตทางของถนนฟ้าฮ่ามสามัคคี ฟากตะวันตก ถนนเจริญราษฎร์ ฟากตะวันตก

“**บริเวณที่ 2**” หมายความว่า พื้นที่ในบริเวณที่อยู่ในระยะ 100 เมตร รอบนอกแนวเขตที่วัดเขตที่ดินของคริสตจักร หรือเขตที่ดินของมัสยิดหรือสุเหร่า วัดแสนฝาง สภาคริสตจักรเชียงใหม่ วัดบุพพาราม วัดอุปกุด และพุทธสถานเชียงใหม่ สุเหร่าอิสลามเชียงใหม่ มัสยิดข้างคานเชียงใหม่ คริสตจักรเด่นดำรงธรรม และวัดสันป่าเลียง เว้นแต่ พื้นที่บริเวณที่ 1 และพื้นที่ที่อยู่ภายในบริเวณคูเมืองเชียงใหม่

ข้อ 2 ให้กำหนดพื้นที่ภายในบริเวณแนวเขตตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวงนี้ เป็นบริเวณห้ามก่อสร้างอาคารชนิดและประเภทดังต่อไปนี้ (ดูแผนที่ 2.9 ประกอบ)

(ก) ภายในบริเวณที่ 1 อาคารที่มีความสูงเกิน 12 เมตร

(ข) ภายในบริเวณที่ 2 อาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร

การวัดความสูง ให้วัดจากระดับพื้นดินถึงยอดผนังหรือยอดฝาด้านที่สูงที่สุด ของชั้นที่อยู่สูงที่สุด แต่ไม่นับรวมส่วนของผนังหรือฝาดังกล่าวที่เป็นส่วนโครงสร้างของหลังคา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ เทศบาลนครเชียงใหม่. กฎหมายควบคุมอาคาร. เชียงใหม่: การพิมพ์, 2521.

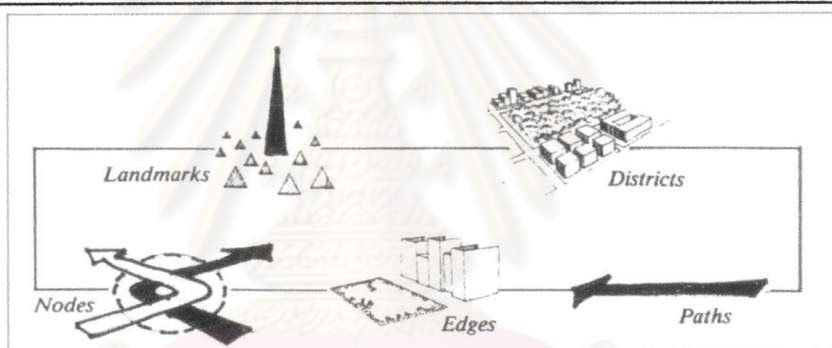
2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ

2.3.1 ทฤษฎีและหลักการที่นำมาใช้ในการออกแบบและควบคุมกำกับดูแล

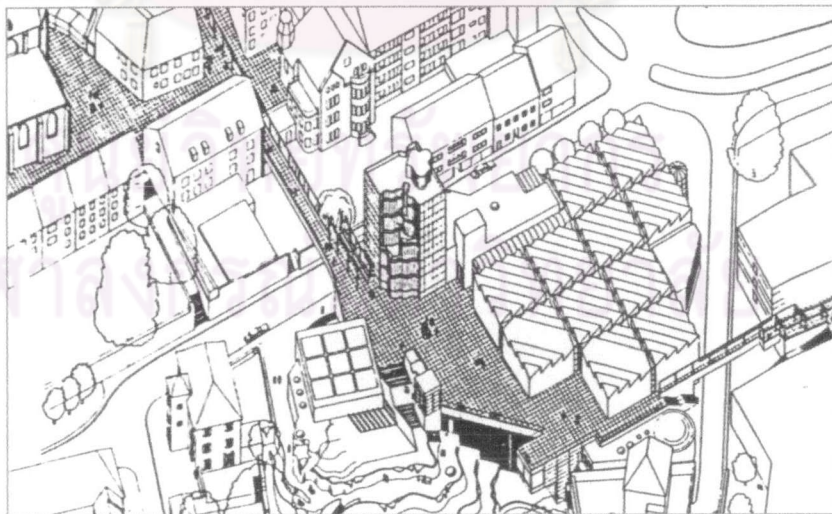
การออกแบบปรับปรุงเพื่อให้พื้นที่มีศักยภาพสูงขึ้น สามารถแสดงความเป็นพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรม ตลอดจนทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชนดีขึ้นนั้น ได้อาศัยทฤษฎีของการออกแบบชุมชนเมือง (URBAN DESIGN THEORIES) มาใช้ในการออกแบบปรับปรุงครั้งนี้โดยแบ่งเป็น

2.3.1.1 ทฤษฎีที่ว่าด้วยการออกแบบสถานที่ (PLACE THEORY)⁶

เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการจัดที่ว่าง (SPACE) การวางองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมือง ความสำคัญและลำดับความสำคัญของที่ว่างที่เกิดขึ้น รวมถึงแกนและทิศทางของที่ว่างที่สร้างขึ้น ซึ่งทฤษฎีที่กล่าวถึงนี้ได้นำมาพิจารณาใช้ปรับปรุงที่ว่างสำคัญ ๆ ภายในพื้นที่บริเวณตลาดวโรรส ตลอดจนการสร้างที่ว่างขึ้นใหม่ซึ่งทำให้เกิดความสำคัญเพิ่มขึ้นตรงบริเวณหน้าทางเข้าตลาด ช่วยให้เกิดการรับรู้ของพื้นที่ย่านการค้า โดยใช้ทฤษฎีของ Kelvin Lynch เข้ามาช่วย เช่นการส่งเสริมให้เกิด Landmarks ในตำแหน่งที่คนมาตลาดแล้วจะมองเห็นได้ชัดเจน หรือการให้ความสำคัญกับ Node ภายในพื้นที่บริเวณตลาดวโรรส เพื่อช่วยให้คนมาตลาดรับรู้ตำแหน่งพื้นที่ได้ง่ายและไม่หลงทาง

รูปภาพ 2.8 แสดงลักษณะการเก็บข้อมูลของเมืองโดยใช้องค์ประกอบของเมืองเป็นสิ่งอธิบายพื้นที่

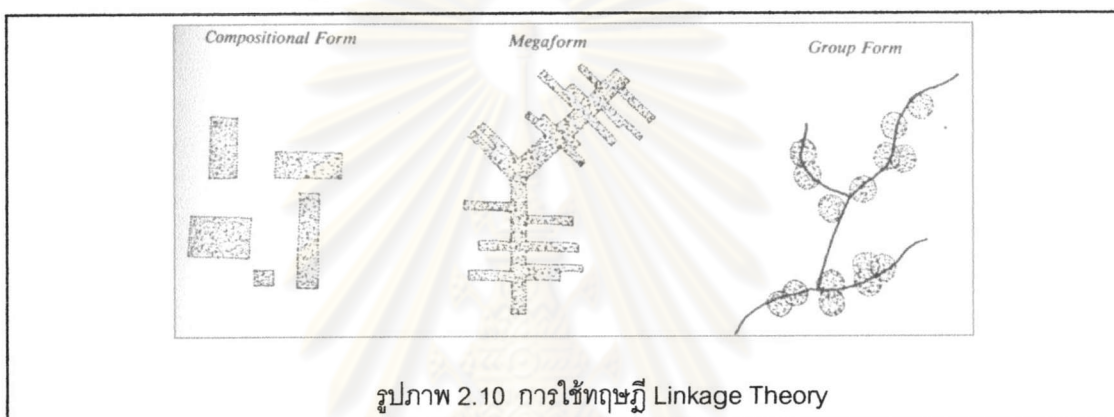

รูปภาพ 2.9 การปรับปรุงอาคาร Hons Hollein, Municipal Museum monchengladbach, Germany, 1972

⁶ Roger Trancik, *Finding lost space : The Theory of Urban Design*. (New York : Van Nostrand Reinhold Book Company, 1986). P. 58-75.

2.3.1.2 ทฤษฎีว่าด้วยการออกแบบส่วนที่เชื่อมต่อกัน(LINKAGE THEORY)⁷

เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการเชื่อมต่อที่ว่าง พื้นที่ซึ่งมีความสำคัญเข้าด้วยกัน การใช้พื้นที่ส่วนเชื่อมต่อ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เพิ่มขึ้น การออกแบบที่ว่างด้วยขนาด รูปแบบ องค์ประกอบที่ห่อหุ้มส่วนเชื่อมต่อ การจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แกนและทิศทางของส่วนเชื่อมต่อกับแกนของที่ว่างที่นำไปเชื่อม ซึ่งทฤษฎีที่กล่าวถึงนี้ได้นำมาพิจารณาใช้ปรับปรุงพื้นที่บริเวณตลาดวโรรส เนื่องจากในพื้นที่มีความสำคัญที่หลากหลาย เป็นทั้งย่านการค้าและย่านขนส่ง อีกทั้งมีถึง 3 ตลาดที่อยู่ใกล้กัน แต่กลับไม่สามารถจะเดินเชื่อมกันได้อย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงที่สะดวกกลายเป็นการใช้รถยนต์เนื่องจากสามารถเข้าถึงตลาดได้เลย ซึ่งยิ่งส่งผลเสียต่อพื้นที่ทำให้การสัญจรติดขัด ที่จอดรถไม่เพียงพอ จึงนำทฤษฎี Linkage Theory มาช่วยแก้ปัญหา ด้วยการส่งเสริมให้เกิดเส้นทางคนเดิน ลดการใช้รถยนต์ในพื้นที่เมืองเก่า จัดระบบการสัญจรภายในให้เหมาะสม(ดูรูปภาพ 2.10 ประกอบ)

รูปภาพ 2.10 การใช้ทฤษฎี Linkage Theory

นอกจากทฤษฎีการออกแบบชุมชนเมืองเข้ามามีใช้ในการออกแบบปรับปรุงเมืองหรือส่วนของเมือง ซึ่งเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการออกแบบที่ว่าง หรือ Space เป็นส่วนใหญ่ และยังได้อาศัยหลักการคือ

หลักการของการผสมกลมกลืน⁸ เข้ามาใช้ในการออกแบบที่มีระดับความกลมกลืนไม่เท่ากัน โดยในบางพื้นที่ต้องการความกลมกลืนสูง บริเวณต้องการความกลมกลืนน้อย อีกทั้งความกลมกลืนตลอดทั้งบริเวณที่มีลักษณะผสมผสานกัน (Harmonic Integration) ในหลักการของการผสมกลมกลืนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงแบบอย่างที่เด่น (Dominant Style) เพื่อใช้เป็นแบบอย่างที่จะพัฒนาการปรับปรุงใด ๆ ให้กลมกลืนกับแบบอย่างที่มีความเด่นนั้น ซึ่งหลักการของการผสมกลมกลืนที่กล่าวถึงนี้ได้นำมาพิจารณาใช้ทั้งในส่วนที่เป็นเรื่องใหญ่ ๆ อย่างอาคารที่ให้รักษาแบบอย่างที่เด่น แบบอย่างที่มีลักษณะของชุมชนเอาไว้ จนไปถึงเรื่องย่อย ๆ อย่างโคมไฟแสงสว่าง ม้านั่ง วัสดุ ลวดลายที่นำมาทำผิวพื้น บันได ฯลฯ

⁷ Roger Trancik, *Finding lost space : The Theory of Urban Design*. (New York : Van Nostrand Reinhold Book Company, 1986), p. 106-124.

⁸ Alexander Papageorgiou. *Continuity and Change : Preservation in City Planning*, (New York : Praeser Publisher, 1971), p. 104.

2.3.1.3 ทฤษฎีการออกแบบทางเดินเท้า

การออกแบบทางเดินเท้ายังประกอบด้วยการจัดองค์ประกอบบนทางเดินเท้า ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่ช่วยให้ทางเดินเท้าสามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ ได้แก่

ก) การจัดระนาบพื้น (Floor Configuration) ทั้งที่เป็นทางราบ บันได ทางลาด หรือทั้งสองอย่างประกอบกัน ทางลาดเหมาะสำหรับรถเข็นของคนพิการ รถเข็นขนส่งสินค้า ซึ่งน้องได้รับการพิจารณา ประกอบกันกับทางเดินเท้าทั่วไป

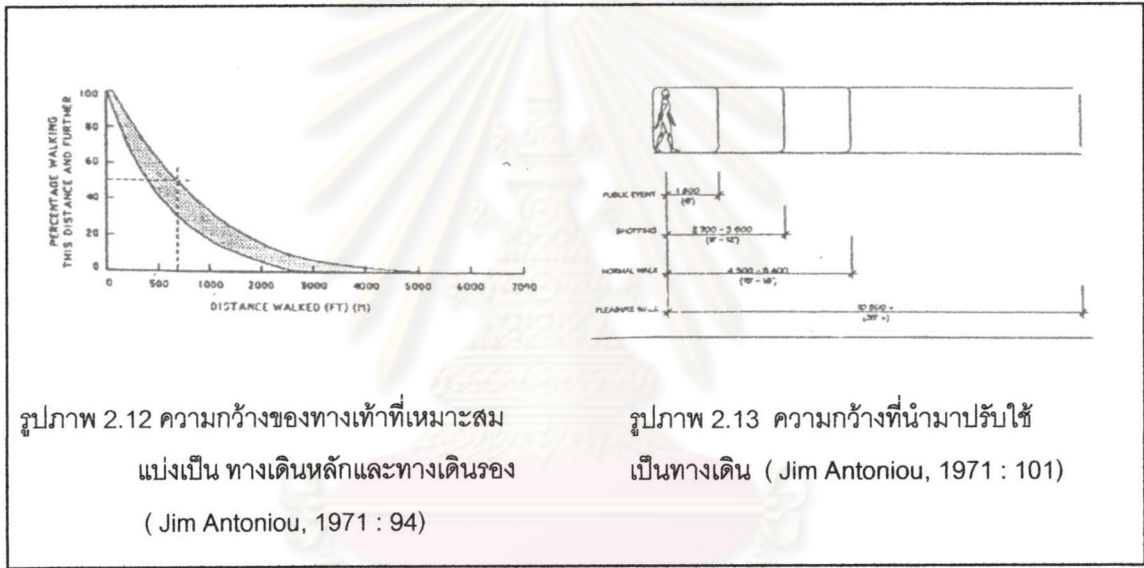
ข) องค์ประกอบบนทางเดินเท้า (Pedestrian Furniture) องค์ประกอบบนทางเดินเท้าจะเป็นทั้งเครื่องป้องกันอันตราย สิ่งอำนวยความสะดวก ให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีส่วนในการดึงดูดให้ใช้การเดินเท้า ได้แก่ พื้นผิวของทางเดินเท้า เกาะกลางถนน สะพาน บันได ทางข้าม ทางม้าลาย ห้องส้วมสาธารณะ เสาไฟฟ้า สัญญาณไฟจราจร ตู้ไปรษณีย์ ตู้โทรศัพท์ จุดเติมน้ำ ม้านั่ง ที่พักผู้โดยสารรถประจำทาง ต้นไม้ สวนหย่อม ประติมากรรม บ่อมจราจร ทางจักรยาน ถึงชยะ ที่จอดรถ ท่อดับเพลิง ป้ายโฆษณา ป้ายรถประจำทาง (ดูรูปภาพ 2.11-2.12 ประกอบ)

ขนาดของทางเดินเท้าจะขึ้นอยู่กับปริมาณของผู้สัญจรในเส้นทางนั้น ความกว้างนี้มีความหมายถึงการใช้เพื่อการสัญจร และสิ่งอำนวยความสะดวกบางประเภท เช่นถึงชยะ และตู้โทรศัพท์ ไม่รวมถึงกิจกรรมอื่นที่อาจเกิดบนทางเท้า ยกเว้นการคอยรถประจำทาง แนวคิดของเมืองรุ่นใหม่ในย่านเดินเท้าจะมีบรรยากาศช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด สวยงามมีชีวิตชีวาขึ้นด้วยการมีบริเวณนั่งพัก มีบริเวณแผงลอย รถเข็นขายอาหารหรือเครื่องดื่มในบางจุด จัดสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่นงดงามไปพร้อม ๆ กับประโยชน์ในเชิงการสัญจรด้วย ออกแบบจะต้องคำนึงถึงความมั่นคงถาวร ทนทานต่อการใช้สอยง่ายต่อการดูแลรักษา ความสวยงามของทางเท้าจะมาจากความเป็นระเบียบประการแรก มีความกลมกลืนกับบริเวณโดยรวม มีทางสัญจรที่ไม่แออัดสับสน ตกแต่งประดับประดาให้ทางเท้านั้นดูมีชีวิตชีวาขึ้น ทางเท้าในบางช่วงมีความกว้างมากพอ อาจสนับสนุนให้มีกิจกรรมอื่น ๆ บนทางเท้านั้น เช่น รถเข็นขายน้ำ ขายหนังสือ หรือแม้กระทั่งสินค้าอื่น ๆ เพื่อเพิ่มชีวิตชีวาให้กับเมืองและทำให้ทางเดินเท้ามีความหมายมากขึ้น แต่การใช้พื้นที่ลักษณะนี้ควรมีการควบคุมรูปแบบการจุดวางให้อยู่ในระเบียบที่ดี อีกกิจกรรมหนึ่งคือการโฆษณา ซึ่งเป็นรายได้ของหน่วยงานบริหารเมือง เพื่อนำไปใช้ในการดูแลรักษาสถานที่ การโฆษณาบนทางเดินเท้านี้ ได้แก่การทำป้ายขนาดย่อมหรือตู้เตี้ยขนาดเล็ก หรือป้ายห้อยแขวนเล็ก ๆ ประดับตามแนวทางเดิน สีเส้นของป้ายจะช่วยเพิ่มชีวิตชีวาให้กับทางเดินมากขึ้น แต่ไม่ควรใช้ในบริเวณที่มีสิ่งประกอบถนนหรือป้ายร้านค้ามากมายอยู่แล้ว

การกำหนดเส้นทางการเดิน ควรต่อเนื่องไปกับย่านการค้าอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ทั้งนี้รวมถึงพื้นที่บริเวณตลาดต้นลำไย และตลาดนครรัฐ เพื่อส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่ อีกทั้งช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ความเป็นย่านให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถเชื่อมต่อไปยังจุดท่องเที่ยวที่สำคัญอื่น ๆ ภายในเมืองเชียงใหม่ เช่น บริเวณย่านการค้าไนท์บาซาร์ ตลาดอนุสาร โดยพัฒนาให้เป็นย่านการค้าคนเดิน หรือที่เรียกว่า ตลาด-ถนนคนเดิน

รูปภาพ 2.11 สภาพที่สะดวกเหมาะสมของทางเท้า สำหรับกิจกรรมต่างๆ (ขนาดพื้นที่ที่ต้องการ) จะมีความแตกต่างตามลักษณะของพื้นที่ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน(Nicholas T. Dines, 1998 : 340-5)

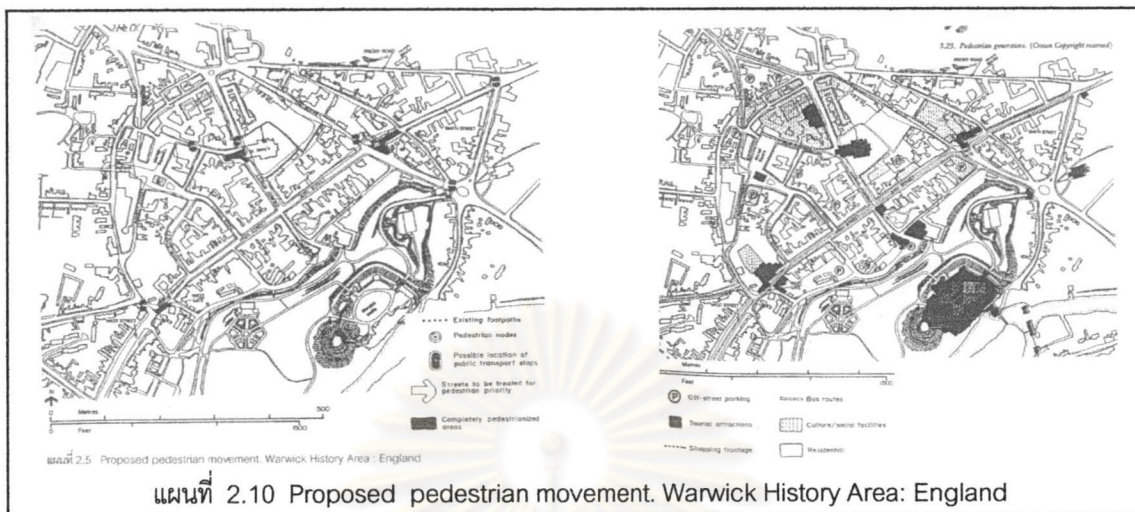
รูปภาพ 2.12 ความกว้างของทางเท้าที่เหมาะสม แบ่งเป็น ทางเดินหลักและทางเดินรอง (Jim Antoniou, 1971 : 94)

รูปภาพ 2.13 ความกว้างที่นำมาปรับใช้ เป็นทางเดิน (Jim Antoniou, 1971 : 101)

ความกว้างของทางเดินเท้าได้สร้างบรรยากาศเชื้อเชิญแก่ศูนย์กลางเมือง ด้วยการจัดแสงสว่างเพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของเมืองในเวลากลางคืนได้ ประดับประดาเส้นทางด้วย ประติมากรรม น้ำพุ ม้านั่ง ที่มีลักษณะเฉพาะของย่าน เช่นม้านั่งที่สามารถปรับใช้ได้ตามความสะดวกในการใช้สอยทั้งแบบกลุ่มหรือส่วนตัว ในกิจกรรมพิเศษต่างๆ ที่จัดขึ้นบนทางเดินเท้า ต้นไม้และดอกไม้ริมทางเดินเท้าช่วยส่งเสริมบรรยากาศของเมืองในฤดูกาลต่างๆ แนวดวงโคมที่ให้แสงสว่างในเวลากลางคืนยังเป็นองค์ประกอบที่ใช้เปรียบเทียบสัดส่วนของผู้คนที่ใช้ทางเดินเท้า การจัดหน้าร้านที่ทำให้เกิดมิติระหว่างภายในและภายนอก กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนทางเท้ามีความหลากหลายมากขึ้นเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวและประชาชน เกิดเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า ร้านอาหาร ที่มีกิจกรรมทั้งกลางวันและกลางคืน การสร้างสถานีรถไฟใต้ดินเข้าสู่ใจกลางพื้นที่ช่วยส่งเสริมให้การเข้าสู่พื้นที่ทำได้ง่ายขึ้น

ความต่อเนื่องของเส้นทาง มาจากความต่อเนื่องกับระบบสัญจรประเภทอื่นๆ ใช้จุดเปลี่ยนของกิจกรรมเป็นตัวคั่นระหว่างย่านต่างๆ มีความปลอดภัยในการสัญจรโดยที่ไม่จำเป็นต้องแยกออกจากระบบการ

สัญจรประเภทอื่น การใช้พาหนะมีระยะสั้นที่สุดเท่าที่จะทำได้ การเลือกใช้รูปแบบวัสดุปูพื้น ความหยابและความละเอียดของผิวพื้น ทิวทัศน์และองค์ประกอบที่อยู่บนทางเดินเท้า จะทำให้เกิดระบบทางเดินเท้าที่สมบูรณ์

ในเมืองที่มีบทบาทดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีกิจกรรมที่น่าสนใจ มีความหลากหลายของกิจกรรมประเภทต่างๆ เช่น การค้า สังคม วัฒนธรรม เส้นทางสัญจรโดยการเดินเท้าได้กลายเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่งที่ได้รับการพิจารณากำหนดเส้นทางเป็นพิเศษ ซึ่งส่วนมากแล้วจะเป็นการกำหนดเส้นทางที่เหมาะสมต่อการเดินในหนึ่งวัน เส้นทางเหล่านี้จะผ่านเข้าไปในย่านธุรกิจ ผ่านอาคารหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สวนสาธารณะ ที่โล่งกลางเมือง หรือจุดชมวิว (ดูรูปภาพ 2.10-2.14 ประกอบ)

เส้นทางเดินเท้าเป็นวิธีการท่องเที่ยวที่ใช้ได้สำหรับเมืองเกือบทุกเมือง และเป็นวิธีที่ค่อนข้างอิสระสามารถแวะตามจุดสนใจได้ตามชอบและหยุดพักนานเท่าใดก็ได้ การเดินเท้ายังทำให้นักท่องเที่ยวเคลื่อนที่ไปในระดับความเร็วต่ำ ทำให้สามารถเห็นรายละเอียด ได้ใกล้ชิดกับสภาพบ้านเมือง เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน เป็นวิธีการที่ไม่เกิดมลภาวะใดๆ แก่เมือง อีกทั้งเป็นการออกกำลังกายไปด้วย การลงทุนมีค่าใช้จ่ายไม่สูงและประชากรของเมืองได้รับประโยชน์จากการมีทางเดินเท้าที่ต่อเนื่องกันโดยตลอด (เดชา บุญค้ำ, 2540)

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาทางเดินเท้าในเมือง คือการขยายและพัฒนาพื้นที่บริเวณศูนย์กลางการจับจ่ายใช้สอย หรือสร้างภาพพจน์ใหม่ให้กับเมือง ก่อให้เกิดความต้องการกิจกรรมที่หลากหลายขึ้นภายในย่านไม่ว่าจะเป็น นิทรรศการ การแสดง เทศกาล และกิจกรรมอื่นๆ จะช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมสังคม และพื้นที่เกี่ยวเนื่องให้ได้รับการพัฒนาด้วยเช่นกัน (Harvay M. Rubnstein, 1992 : 21-22)

ผลดีต่อเมืองในด้านต่าง ๆ ของการพัฒนาทางเดินเท้าคือ สามารถสงวนรักษาย่าน ช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของย่าน รวมถึงใช้ในการวางแผนพัฒนาเมืองเพื่อปรับปรุงการเข้าถึงย่านใจกลางเมือง และรักษาสภาพแวดล้อมเมือง ช่วยให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้เดินเท้ารวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการจับจ่ายในพื้นที่ ลดปัญหาการจราจรติดขัด ลดปัญหาการกีดขวางทางสัญจรของยานพาหนะ ช่วยปรับปรุงลักษณะทางจินตภาพของชุมชนเมืองให้สวยงามชัดเจนยิ่งขึ้น ลดมลภาวะทางเสียงและมลภาวะทางอากาศ ที่เกิดจากการจราจรบนถนน เช่นควันพิษที่เกิดจากควันรถยนต์ ฝุ่นละออง โดยอาศัยความกว้างของทางเดินเท้ารวมถึงต้นไม้เป็นสิ่งป้องกัน ช่วยรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว และนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่สถานที่ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมภายในเมือง เพิ่มการให้บริการสาธารณะและกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชน เช่นการพบปะสังสรรค์ การแสดง ต่าง ๆ⁹

ปัจจุบันมีการพัฒนาถนนคนเดินในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมือง โดยมีการปิดถนนตั้งแต่หน้าอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ไปจนถึงช่วงประตูท่าแพ เป็นการพัฒนาพื้นที่โดยใช้กิจกรรมคนเดินเข้ามาเสริม ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของย่าน (ดูรูปภาพ 2.15-2.16 ประกอบ)

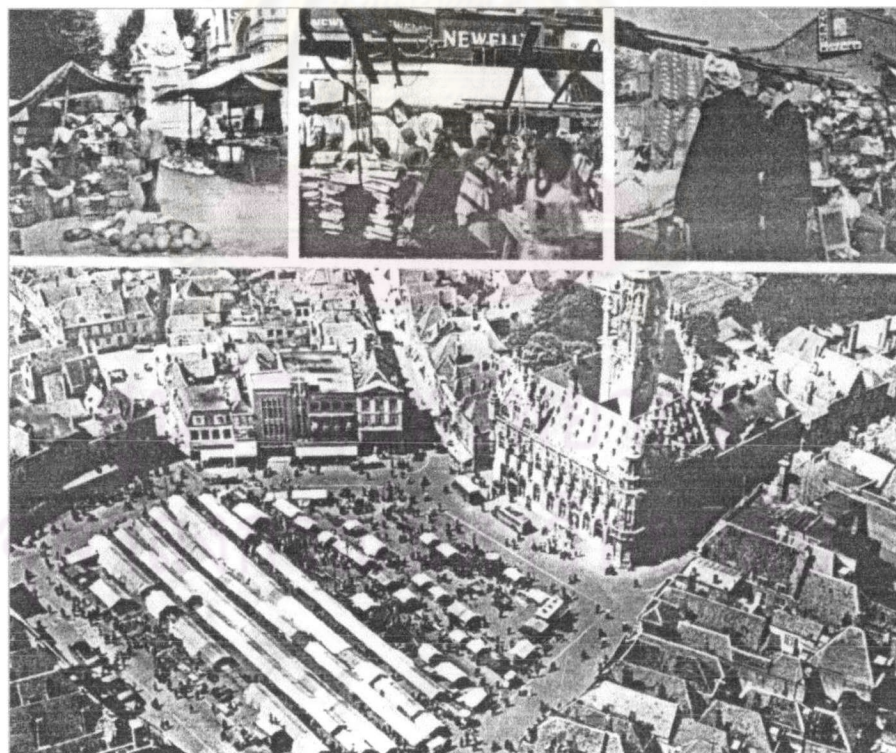

⁹ วิญญา พิชญกานต์, แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการเดินเท้าในเมืองเชียงใหม่, (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 46-58.

2.5 สรุปแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การใช้พื้นที่เศรษฐกิจ ย่านการค้า Market หรือ Commercial areas ต้องเป็นส่วนเชื่อมต่อระหว่างการสัญจรและการใช้พื้นที่ในการเดินทาง เพื่อส่งเสริมให้พื้นที่มีการใช้งาน เนื่องด้วยพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นย่านการค้านั้นจะเกิดจากการที่ เป็นจุดผ่านเส้นทางสัญจรที่สำคัญ ผู้คนในพื้นที่สามารถเข้าสู่พื้นที่ได้ง่าย สะดวก และเดินทางเชื่อมต่อไปยังอีกตำแหน่งของเมืองได้ ดังนั้นย่านการค้าที่สำคัญนอกจากต้องอยู่ใกล้ชุมชนแล้ว ยังต้องเป็นจุดเชื่อมต่อเส้นทางสัญจรในพื้นที่ด้วย

Roberts⁵ อธิบายไว้ว่า การที่จะเดินทางโดยให้ระหว่างทางที่เดินนั้นเกิดกิจกรรม จะต้องมียุติจุดดึงดูดให้คนเข้ามาในพื้นที่เสียก่อน อาจจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายหรือการเปลี่ยนเส้นเดินทางก็ได้ เนื่องจากกิจกรรมที่ต้องมีการพบปะกัน จะทำให้เกิดเป็นย่านการค้าได้ง่าย นอกจากนั้นยังกล่าวถึงความสำคัญของการเดินทางไว้ว่า หากพื้นที่นั้นมีการจราจรที่หนาแน่นแล้ว ทางเดียวที่จะช่วยลดปัญหาคือการทำให้เส้นทางคนเดิน หรือเส้นทางจักรยาน โดยที่ให้เส้นทางเหล่านี้ผ่านตำแหน่งที่สำคัญของเมืองเช่น ที่ทำงาน ที่อยู่อาศัย และย่านการค้า สิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ความเกี่ยวข้องระหว่างทางเดินเท้าและรถยนต์ เมืองหลายเมืองอาจขาดชีวิตชีวาหากไม่มีรถยนต์ รถยนต์และคนเดินถนนสามารถอยู่ร่วมกันได้ หากมีการออกแบบที่ดี ตัวอย่างเช่น ในใจกลางเมืองที่มีความจอแจ รถยนต์ต้องใช้ความเร็วต่ำและมีความหนาแน่นของปริมาณการจราจรที่ตัดผ่านพื้นที่น้อย

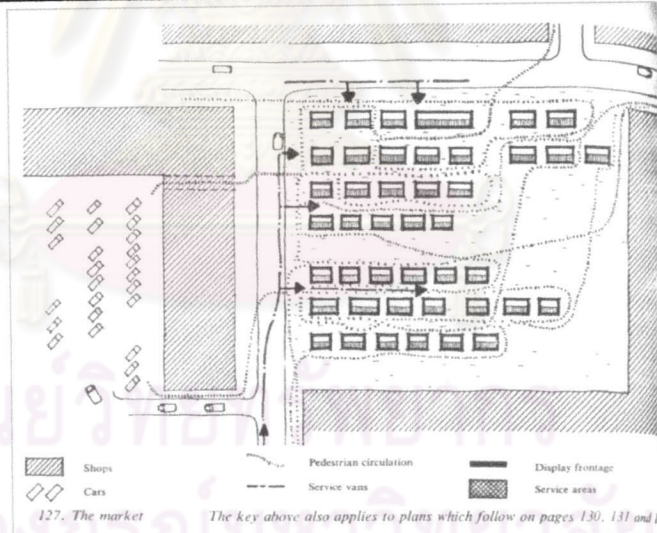
รูปภาพ 2.17 แสดงย่านการค้าที่เป็นที่นิยม ในเมือง London , Middelburg

⁵ Roberts, Marion. *Urban Development The City Centre of Oxford*. New York: McGraw-Hill, 1996.

Cresswell^๕ ยกตัวอย่างไว้ว่า ในหลายเมืองที่เป็นศูนย์รวมทั้งระบบการขนส่งขนาดใหญ่ ทางเดินขนาดใหญ่ ระบบการจราจร ซึ่งล้วนแต่ต้องใช้การเสริม แก้ไข ดูแล ปรับปรุง ตามเนื้อเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการกำหนดให้เกิดความหลากหลายในเส้นทางเดินจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ช่วยให้คนรับรู้ถึงพื้นที่ได้ และเป็นการใช้พื้นที่เป็นร้านค้าขนาดเล็ก ซึ่งใช้ที่ว่าง (Space) ที่เหมาะสม ในลักษณะ เปิดโล่ง (out door) หรือ พื้นที่พบปะกัน (meeting places) หลายเมืองที่มีย่านการค้าขนาดใหญ่ปัจจุบันนั้น เกิดจากพัฒนาการของคนเดิน จนกลายมาเป็นเส้นทางที่สำคัญ เป็นย่านการค้าที่มีชื่อเสียงได้

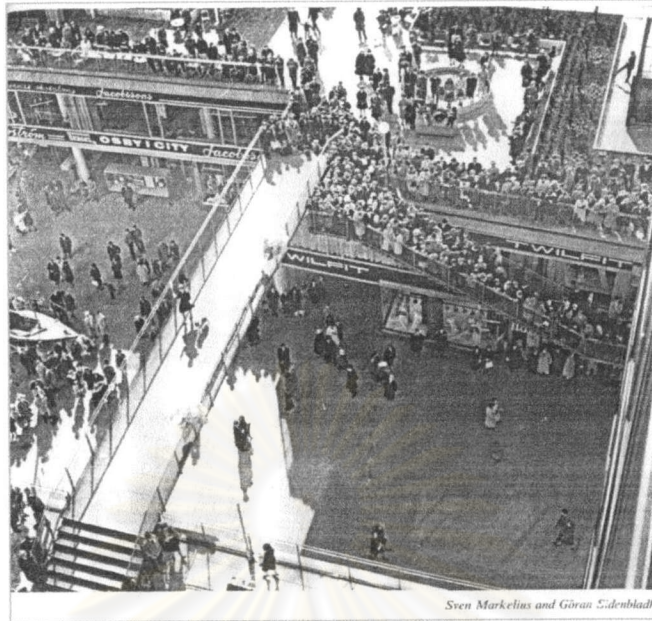
รูปภาพ 2.18 แสดงร้านขายหนังสือที่อยู่ข้างทาง เป็นที่นิยมของคนที่เดินทางผ่าน

แผนที่ 2.11 แสดงย่านการค้าที่ควบคุมการเข้า-ออก โดยจัดตำแหน่งที่จอดรถอยู่ด้านหลังอาคาร

หลักการดังกล่าวจึงนำมาใช้ในการจัดเส้นทางคนเดินบริเวณตลาดวโรรส กำหนดทางเข้าของตลาด ปรับปรุงให้มีเส้นทางหลัก เส้นทางรอง กำหนดให้มีการจอดรถหลังอาคาร และจัดเสริมให้เกิดเส้นทางคนเดินที่สามารถเดินเชื่อมเข้าสู่ตลาดการค้าได้ง่าย และเชื่อมต่อไปยังส่วนอื่นได้ง่าย

^๕ Cresswell, Roy. *Quality in Urban Planning and Design*. London: Construction Industry Conference Centre Limited, 1979.

รูปภาพ 2.19 แสดงย่านการค้า San Markelius and GoÖran Sidenbladh มีปริมาณคนเข้ามาใช้พื้นที่มาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ต่อเนื่องไปยังรถไฟฟ้าได้

เมืองแต่ละเมืองมีความน่าสนใจที่ต่างกันไป บางแห่งในเวลากลางวันมีความน่าสนใจมากกว่าเวลากลางวัน เนื่องจากมีแสงไฟที่เกิดจากกลุ่มอาคาร ร้านค้า และป้ายต่างๆ แสงไฟในเวลากลางวันช่วยสร้างให้เกิดความน่าสนใจของเมืองขึ้นได้ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำมาใช้ในพื้นที่บริเวณตลาดวโรรสให้เป็นย่านการค้า ตลาดคนเดินได้ เนื่องจาก พื้นที่มีการใช้กิจกรรมอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งมีตำแหน่งที่ตั้งที่เป็นตำแหน่งพักผ่อน จุดชมวิวของเมืองได้ ส่งเสริมศักยภาพในพื้นที่ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย